

30. NAUKA I MĄDROŚĆ

I. PROSPEKT WARTOŚCI

Nauka jest w gruncie rzeczy dochodzeniem do prawdy. W nauce istotne jest również otwarcie się na wymianę myśli z innymi ludźmi i współpracę. Przynosi ona wówczas satysfakcję ze wspólnych osiągnięć. Nie mniej ważnym aspektem jest rozumienie nauki jako odkrywania prawdy o świecie i o samym sobie. A to określić możemy jako mądrość. Bez tego elementu jakakolwiek nauka nie miałaby sensu.

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój intelektualny i moralny

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Poszukiwanie prawdy, rozwój dojrzałości osobowej

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Kształtowanie mądrości

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Wiedza teoretyczna a mądrość życiowa.
- Nauka środkiem do tworzenia się więzi międzyludzkich.
- Nauka i mądrość w budowaniu „cywilizacji miłości”.

1.5. ZADANIA DLA UCZNIĄ, SAMOWYCHOWANIE

→ NORMY

- Nie tylko szkoła jest miejscem poszerzania horyzontów myślowych.
- Wiedza opiera się na prawdzie, zawiera prawdę i dąży do prawdy.
- Wiedza powinna iść w parze z mądrością w życiu.

→ ZASADY

- Szukam innych, pozaszkolnych form zdobywania wiedzy i umiejętności.
- W zdobywaniu wiedzy kieruję się poszukiwaniem prawdy.
- Wspólne zdobywanie wiedzy w szkole jest dla mnie okazją do tworzenia przyjaźni i głębokich relacji międzyludzkich.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

→ NORMY

- Dzięki wspólnej nauce młody człowiek otwiera się na drugą osobę.
- Dom rodzinny powinien być miejscem sprzyjającym wymianie myśli i otwartym dla ludzi.
- Wiek dorastania jest czasem nauki, ale także szczególnego poznawania świata.

→ ZASADY

- Wspólne z dzieckiem poszerzam wiedzę.
- Zachęcam moje dziecko do różnych form zdobywania wiedzy.
- Dzielę się z dzieckiem mądrością i zdobytym doświadczeniem.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

→ NORMY

- Wspólne zdobywanie wiedzy przez uczniów kształtuje ich mądrość i doświadczenie życiowe.
- Głównym celem szkoły jest wychowywanie i przekazywanie wiedzy.
- Nauka powinna stanowić drogę ku głębszemu dochodzeniu do prawdy.

→ ZASADY

- Zachęcam uczniów do wspólnych inicjatyw pozaszkolnych o charakterze naukowym, w których sam biorę udział.
- Staram się, żeby lekcje szkolne opierały się na pogłębianiu wiedzy i mądrości.

- Naukę w szkole prowadzę tak, aby była jednocześnie poszukiwaniem prawdy, dobra i piękna.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Prosimy uczniów o przygotowanie krótkiej prezentacji na temat wybranej postaci, która w swoim życiu ukazywała swoim postępowaniem dobro. Może to być święty, uczyony, polityk, artysta lub inna, znana powszechnie osoba. Zapraszamy uczniów do dyskusji na temat: Na czym polegała mądrość tej osoby? W jaki sposób ona ją rozumiała? Czego możemy się nauczyć, biorąc z niej przykład?

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Uczniowie dostrzegają wartość nauki w kontekście przybliżania się do prawdy. Dzięki temu ucząc się, rozumieją, że ich trud jest w gruncie rzeczy dochodzeniem do prawdy i mądrości, są otwarci na wymianę myśli z innymi ludźmi, współpracę i odczuwają satysfakcję ze wspólnych osiągnięć. Szkoła stwarza przyjazną atmosferę, w której uczniowie chętnie dociekają prawdy i chcą się rozwijać osobowo. Rodzice i nauczyciele sprzyjają zainteresowaniom młodych ludzi i pokazują im wartość nauki jako odkrywanie prawdy o świecie i o samym sobie.

1.10. ZAGROŻENIA

Szkoła wymusza na uczniach niezdrową rywalizację, gdzie bardziej liczą się osobiste osiągnięcia niż dobro, płynące ze wspólnych poszukiwań i dążenia do prawdy. Młodzież nie jest zainteresowana rozwojem pełnej dojrzałej osobowości i mądrości własnych postaw. Wywiązuje się niekoleżeńska rywalizacja w osiąganiu jedynie wymiernych sukcesów.

II. WYBRANA LITERATURA Z KOMENTARZEM

PAN COGITO SZUKA RADY

*Tyle książek słowników
opaste encyklopedie
ale nie ma kto poradzić*

*zbadano słońce
księżyc gwiazdy
zgubiono mnie*

*moja dusza
odmawia pociechy
wiedzy*

*wędruje tedy nocą
po drogach ojców*

*i oto
miasteczko Braclaw
wśród czarnych słoneczników*

*to miejsce które opuściliśmy
to miejsce które krzyczy*

*jest szabas
jak zawsze w szabas
ukazuje się Nowe Niebo*

– *szukam cię rabi*

– *nie ma go tutaj –
mówią chasydzi
– jest w świecie szeolu*

– *miął piękną śmierć
mówią chasydzi
– bardzo piękną
tak jakby przeszedł
z jednego kąta
do drugiego kąta*

*cały czarny
w ręku miał
Torę płonąca*

– *szukam cię rabi*

– *za którym firmamentem
ukryłeś mądre ucho*

– *boli mnie serce rabi
– mam kłopoty*

*może by mi poradził
rabi Nachman
ale jak mam go znaleźć
wśród tylu popiołów*

↑ Z. Herbert, *Pan Cogito szuka rady. Mr. Cogito Seeks Advice*, Wydawnictwo a5, Kraków 2019, s. 74.

KOMENTARZ

Wiersz Zbigniewa Herberta ukazuje różnicę pomiędzy mądrością a nauką. Podmiot liryczny, którego możemy utożsamić z autorem, jest człowiekiem wykształconym, wiele wie o świecie z książek, zna odpowiedzi naukowe dotyczące świata. Jednak autor odczuwa brak, pustkę, niedosyt tych odpowiedzi. Nie znajduje w nich pociechy. Intuicja podpowiada mu, że nauka jest w niektórych przypadkach niewystarczająca, nie daje ostatecznych, satysfakcjonujących człowieka odpowiedzi. Tu potrzeba czegoś więcej niż wiedzy naukowej. Potrzeba mądrości, doświadczenia, wiary, zaufania. Autor szuka jakiegoś nauczyciela, przewodnika, kogoś, kto przeprowadzi go przez zwątpienie, pustkę i cierpienie, które go ogarnęło. Rabi Nachman, którego wspomina jako człowieka mądrego, u którego znalazłby pocieszenie, jest dawno w świecie umarłych. Autor nie potrafi odwołać się do niego po wszystkim, co przeżył.

III. NAUCZANIE

3.1. NAUCZANIE FILOZOFICZNE

Mądrość była pojmowana w filozofii w bardzo odmienny sposób. U Platona była równoznaczna z wiedzą oraz z umiejętnością podejmowania właściwych decyzji. Te poglądy odrzucił Arystoteles, który zauważył, że sama wiedza zazwyczaj jest niewystarczająca, potrzeba również określonych predyspozycji psychicznych. Stoicy pojmowali mądrość jako wiedzę, którą mogą nabyć nieliczni poprzez naukę. Chrześcijańscy filozofowie utożsamiali mądrość z miłością do Boga i ludzi,

lub jako jeden z Bożych przymiotów. Dla św. Augustyna była rodzajem daru, który otrzymują od Boga wybrani. Święty Tomasz z Akwinu uważał, że mądrości nabywa się poprzez cnotliwe i pracowite życie. Od Kartezjusza było to pojęcie rzadko używane w filozofii ze względu na jego niejasność i niedefiniowalność. Podejście racjonalistyczne ujmuje mądrość jako połączenie naszych indywidualnych zdolności, potencjału z okolicznościami, z którymi przyszło nam się zmierzyć. To intuicyjnie ujęcie wydaje się bardzo bliskie cywilizacji zachodnioeuropejskiej, ponieważ uwzględnia rolę doświadczenia w nabywaniu mądrości. Stanisław Kamiński, metodolog i filozof, zgrupował wiedzę racjonalną w trzy typy: wiedzę potoczną, wiedzę naukową i wiedzę mądrościową. „Nie da się zaprzeczyć, iż wiele z istniejących nauk wyrosło z praktycznych zainteresowań życia codziennego, choć z pewnością były też inne bodźce ich rozwoju (E. Nagel). Na podstawie zdrowego rozsądku kształtował się sposób racjonalnego badania jako rozszerzenie i zorganizowanie tego pierwszego (T.H. Huxley). Nauka w tym kontekście jawi się jako niekończące się usiłowanie wyjścia w poznaniu poza konkretność, fragmentaryczność, niedokładność i codzienność w celu dopełnienia i powiązania wiedzy potocznej (K. Holzkamp)”¹.

3.2. NAUCZANIE DYDAKTYCZNE I PEDAGOGICZNE

Mądrość jest taką cechą osobowości człowieka, która polega na ukierunkowaniu jego rozumu na system wartości uniwersalnych, wartości ogólnoludzkich. Mądrością jest zarówno wybór tychże wartości, jak i posługiwanie się rozumem w ich realizowaniu². Młody człowiek, wchodząc w dorosłość, rozwija się pod względem edukacyjnym, nabiera mądrości i wiedzy. Zdobywa zawód i kompetencje przydatne w dorosłym życiu. Jest to rozwój o charakterze intelektualnym. Jednocześnie jego rozwój powinien dotyczyć sfery moralnej, umiejętności dobrego, prawego życia (mądrość). Bardzo istotne jest, aby obie te sfery szły w parze i się uzupełniały, co nie zawsze ma miejsce. Dojrzałość człowieka polega na tym, że zarówno sfera moralna, jak i intelektualna są rozwinięte.

3.3. NAUCZANIE PSYCHOLOGICZNE

Psychologia nie ma jednoznacznej definicji mądrości. Wydaje się, że mądrość jest czymś niejednoznacznym, co umyka rozumieniu naukowemu. W psychologii znane jest pojęcie inteligencji, choć jest to pojęcie naturalne, wtórnie zaadaptowane do nauki. Potoczne rozumienie inteligencji obejmuje: umiejętność

1 S. Kamiński, *Nauka i metoda. Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk*, wyd. TN KUL, Lublin 1998, s. 26.

2 Por. W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2007.

rozwiązywania problemów praktycznych, zdolności werbalne i kompetencje społeczne. Jednakże mądrość jest czymś więcej niż tylko tym, co zostało powyżej wymienione. Mądrość obejmuje również sferę duchową, dojrzałość osobową, moralną, wewnątrzsterowność, empatię itp. Mądrość to również umiejętność podejmowania trafnych działań w najtrudniejszych sytuacjach, z uwzględnieniem wielu czynników. Podstawą mądrości jest bogata wiedza, zarówno wyuczona, jak i będąca efektem głębokiego przetworzenia doświadczeń życiowych, potrafiąca uwzględnić jednoczesny wpływ wielu czynników na efekt określonego działania. Zarówno inteligencja, jak i mądrość opierają się na zdolności abstrahowania i wyobraźni. Uczenie się z doświadczenia również wymaga abstrahowania, które sprowadza się do sformułowania pewnej ogólnej reguły. A to moglibyśmy nazwać mądrością.

IV. NAUCZANIE RELIGIJNE

4.1. TEOLOG

Słowo Boże mówi nam, że Bóg jest Mądrością. Poza tym, że Bóg posiada wszelką wiedzę na temat świata, jest On przede wszystkim Mądrością. Wierzymy, że wszystkie Jego decyzje są dobre i właściwe. Bóg jest Panem świata, jest jego Stwórcą, a jednocześnie zarządza nim mądrze i z miłością. W Księdze Hioba czytamy, że Bóg ma mądre serce i wielką moc. Nikt nie jest w stanie mu się przeciwstawić (por. Hi 9,4). W dwunastym rozdziale tej Księgi czytamy zaś: „U Niego jest mądrość i potęga, On ma radę i rozum” (Hi 12,13). Prorok Izajasz przedstawia swoje rozumienie darów Ducha Bożego (por. Iz 11,2). Jest to duch mądrości, rozumu, rady i mocy, duch poznania i bojaźni Pana. Widzimy więc, że Mądrość Boża jest czym innym niż to, co zwykle człowiek zwykł nazywać mądrością. Jest to mądrość przewyższająca wszelką wiedzę czy intelekt. Dla nas, ludzi niezbadane są Jego drogi. Powinniśmy podążać ścieżką mądrości Bożej. Szukać tej Bożej, nie ludzkiej, mądrości.

4.2. NAUCZANIE PAPIESKIE

Cechą wyróżniającą tekst biblijny jest przeświadczenie, że istnieje głęboka i nierozdzielna jedność między poznaniem rozumowym a poznaniem wiary. Świat i to, co w nim zachodzi, a także historia i różne doświadczenia w życiu narodu to rzeczywistości, które należy postrzegać, analizować i oceniać przy pomocy środków właściwych rozumowi, tak jednak, aby wiara nie została wyłączona z tego procesu. Wiara wkracza nie po to, by pozbawić rozum autonomii albo ograniczyć przestrzeń jego działania, lecz po to tylko, by uzmysłowić człowiekowi, że w tych

wydarzeniach objawia się i działa Bóg Izraela. Dogłębne poznanie świata i dziejowych wydarzeń nie jest zatem możliwe, jeśli człowiek nie wyznaje zarazem wiary w Boga, który w nich działa. Wiara wyostreza wewnętrzny wzrok i otwiera umysł, pozwalając mu dostrzec w strumieniu wydarzeń czynną obecność Opatrzności.

↑ FR 16.

Dołącza się do tego dynamika mediów i świata cyfrowego, gdy staje się wszechobecna, nie sprzyjając rozwojowi zdolności do mądrego życia, głębokiego myślenia, wielkodusznego miłowania. Wielkim mędrcom przeszłości groziłoby w tym kontekście, że będą świadkami, jak ich mądrość jest przytłumiana pośród rozpraszającego zgłętku informacyjnego. Konieczny jest wysiłek, aby środki te stały się bodźcem do nowego rozwoju kulturalnego ludzkości, a nie degradacją jej najgłębszego bogactwa. Prawdziwej mądrości, owocu refleksji, dialogu i wielkodusznego spotkania między ludźmi, nie osiąga się jedynie na drodze gromadzenia danych, prowadzącego do przesyty i zamętu w swego rodzaju skażeniu umysłowym.

↑ LS 47.

4.3. PISMO ŚWIĘTE

*Szczęśliwy mąż, który się troszczy o mądrość
i który rozumnie się zastanawia,
który rozważa drogi jej w swym sercu
i zastanawia się nad jej tajnikami.
Wyjdź za nią jak tropiciel
i na drogach jej przygotuj zasadzkę!
Kto zaglądać będzie przez jej okna,
kto słuchać przy jej drzwiach;
kto zamieszka blisko jej domu
i wbije kołek w jej ściany;
kto postawi blisko niej swój namiot
i zajmie miejsce w siedzibie szczęścia,
umieści swe dzieci pod jej dachem
i pod jej gałęziami będzie przebywał,
tego zastoni ona przed żarem,
a on odpoczywać będzie w jej chwale.*

↑ Syr 14,20-27.

4.4. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Prawda Boga jest Jego mądrością, która kieruje całym porządkiem stworzenia i rządzenia światem. Tylko Bóg, który stworzył niebo i ziemię, może sam dać prawdziwe poznanie każdej rzeczy stworzonej w jej relacji do Niego.

↑ KKK 216.

V. LITERATURA

Buczyńska-Garewicz H., *Uczucia i rozum w świecie wartości*, wyd. IFiS PAN, Warszawa 2003.

Collins H., *Czy wszyscy jesteśmy ekspertami?*, tłum. i oprac. naukowe E. Bińczyk, J. Grygieńć, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2018.

Greenspan S.I., Benderly B.L., *Rozwój umysłu. Emocjonalne podstawy inteligencji*, tłum. M. Koraszewska, wyd. Rebis, Poznań 2000.

Herbert Z., *Pan Cogito szuka rady. Mr. Cogito Seeks Advice*, Wydawnictwo a5, Kraków 2019.

Houghton J., *Poszukiwanie Boga. Czy nauka może pomóc?*, tłum. A. Wójcik, wyd. W drodze, Poznań 2000.

Franciszek, *Encyklika Laudato si'*, wyd. Edycja Świętego Pawła, Częstochowa 2015.

Idee i ludzie demokracji. Nauka i mądrość, red. P. Bytniewski, M. Kuszyk-Bytniewska, J. Mizińska, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004.

Jan Paweł II, *Encyklika Fides et ratio*, w: tegoż, *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, t. 2, red. S. Małysiak, Wydawnictwo Świętego Stanisława BM Archidiecezji Krakowskiej, Kraków 1996, s. 823-920.

Kamiński S., *Nauka i metoda. Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk*, wyd. TN KUL, Lublin 1998.

Maritain J., *Nauka i mądrość*, tłum. M. Reutt, wyd. Fronda i Apostolicum, Warszawa-Ząbki 2005.

Okoń W., *Nowy słownik pedagogiczny*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 2007.

Świat nauki współczesnej 2, tłum. A. Bernat, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1996.